

ВІДЗИВ

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, академіка НАПН України, декана факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова Бондаря Володимира Івановича на дисертаційне дослідження Пушкарьової Тамари Олексіївни «Теорія і практика педагогічного проектування в системі загальної середньої освіти», подане на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.09 – теорія навчання

На сучасному етапі розбудови незалежної Української держави проблеми становлення і розвитку української освіти стають дедалі суттєвішими для реалізації стратегій і тактики формування нової генерації українців, нового вчителя для нової української школи.

Стратегічна мета оновлення освіти, цільові завдання її розвитку, визначені новими Законами України про освіту, про вищу освіту, Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, проектом Концепції розвитку освіти в Україні на період 2015-2025 роки, орієнтують освітній процес на інтеграцію й варіативність, ефективне формування ключових компетентностей у здобувачів освіти.

У контексті поставлених завдань і підходів до їх вирішення в дисертації, що сьогодні захищається Пушкарьовою Тамарою Олексіївною, обґрунтована ключова роль діяльності й інтегрованого підходів до реалізації педагогічного проектування, дидактико-результативна сутність якого вимагає модернізації змісту освіти з позицій формування особистості, яка володіє складовими соціальної культури (знаннями, уміннями, творчістю, ціннісними орієнтаціями) готовністю до самостійності як суб'єктної здатності до самопроектування і самореалізації. За цих властивостей як комплексної характеристики особистості людина здатна ставити мету діяльності, проектувати її здійснення, досягати високої результативності. Самостійність як цілісність особистості виступає передумовою її включеності у творчі процеси. В результаті гармонійної єдності емоційно-цільових, мотиваційно-ціннісних, когнітивно-операційних,

рефлексивно-оцінювальних складових психіки, мислення і діяльності, починаючи з початкової, а потім основної школи (недаремно називається основною, передстаршою), розвивається та формується здатність людини до самоорганізації власної діяльності, спроможності адаптуватися, переборюючи труднощі, стає успішним творцем, який, проектуючи, моделює явище, а моделюючи проектує свій життєвий шлях.

Тут ми нагадали давно відомі, але часто імітовані в практичній освітній діяльності концепції змісту освіти, підручникотворення, до цього дотримо імітацію впровадження, наприклад, проблемного навчання в освітню практику та інше. Педагогічне проектування – це не просте доповнення через кому чергового виду навчання, організації активної навчально-пізнавальної діяльності учнів, а вчасно модернізований тип навчання, у структурі якого зінтегровані в дидактичну цілісність педагогічні технології навчання, технології у навчанні (ІКТ) та вихованні.

Давайте звернемося до об'єкта й предмета дослідження, його мети.

У першому випадку педагогічне проектування виступає процесом у системі загальної середньої освіти, в іншому, предметному аспекті особливої уваги дослідника є дидактико-методологічні засади розроблення модернізованого типу навчання – педагогічного проектування в системі сучасної загальної середньої освіти.

Біля 20 р. Тамара Пушкарьова створювала крок за кроком передумови для нинішнього реформування початкової школи, з якої починається продовження сучасної компетентнісної освіти в старших класах загальноосвітньої й профільної школи. Її педагогічні проекти в системі загальної середньої освіти, їх всебічна дидактико-методична, технологічна, рефлексивно-оцінювальна інтерпретація знайшли своє відображення в 114 наукових публікаціях у вітчизняних і зарубіжних фахових виданнях, впроваджуються в систему вузівської підготовки сучасного вчителя за різними моделями навчання студентів проектувати свою майбутню освітню, науково-дослідницьку і педагогічну діяльність в школі або ЗВО.

На мить уявімо, з відповідного факультету студент – майбутній вчитель йде в школу Тамари Пушкарьової на першу практику. З якими враженнями він повертається до своєї випускової кафедри, яка відповідає за його якісну підготовку?

Високої оцінки заслуговує авторський проект Тамари Олексіївни щодо підготовки педагогічних працівників до інноваційної діяльності за проектом Академії інноваційного розвитку освіти в умовах її реформування. Як його цілісно як ефективну, педагогічно доцільну інноваційну систему, апробовану і впроваджену в експериментальні школи різних регіонів України, перенести у масову практику, своєчасно забезпечивши адаптивність та наступність між різними ступенями навчання, а також між закладами середньої та вищої освіти.

У великій мірі її авторські проекти являють собою мінімодель великих освітніх змін у широкому освітньому просторі України, чого чекають усі – держава, суспільство, учителі й учні з батьками.

Прототипом дисертації Пушкарьової Т.О. є її монографія «Педагогічне проектування в системі загальної середньої освіти: теорія і практика», видана накладом 300 примірників. Діапазон такого впливу цінних праць, адресованих широкому колу суб'єктів наукової, освітньої, управлінської діяльності, обмежений не лише тиражами видання, а й більш широкими можливостями ІКТ популяризації для пришвидшення реалізації інноваційних проектів у масовій практиці.

Не можемо не привернути увагу до того, на скільки діалектично проникливо обґрунтовані залежності та поєднання процесів та їх результатів у контексті ключових понять проектування – проект, моделювання – модель, проектування моделі, моделювання проектів в освіті, науці, управлінні освітою, педагогічні технології навчання – виховання та інформаційні технології у навчанні; метод проектів як форма алгоритмічно-пізнавального руху змісту освіти, який розуміється автором як сукупність операцій оволодіння певною сферою теоретичного знання і практичної діяльності, як спосіб і технологія педагогічного проектування, що відображає реалізацію особистісно орієнтованого

підходу в освіті, формування здатності адекватно адаптуватися до швидкоплинних умов життєдіяльності людини.

Це не просто перелік термінів і понять, а концептуальна їх функція переплетіння і взаємодія, що методологічно й теоретично модернізують систему освіти, навчання і розвитку особистості.

Розроблення довгострокового науково-педагогічного проекту «Росток», етапів і моделей його реалізації, апробація на ефективність результатів комплексного розвитку особистості школярів, підвищення професійної компетентності вчителів, становлення сучасного навчального закладу на засадах гуманізації та інтеграції освіти, діяльнісного підходу, здоров'язберігаючих технологій навчання – зразок комплексного системно-структурного підходу до проектування дослідницьких моделей становлення за Європейськими принципами сучасної освіти України в перші роки її незалежності.

В основу експериментального проекту кладуться Державна програма «Вчитель», Закон України «Про освіту», Положення Національної доктрини розвитку освіти та ставиться мета дидактично й методологічно розробити й обґрунтувати систему педагогічного проектування у закладах середньої освіти як основний науково очікуваний результат тривалого теоретико-прикладного дослідження.

Щодо окремих складових наукового апарату як елементів методології проектування дисертації як системної цілісності мети і завдань дослідження, його об'єкта і предмета.

Проситься роз'яснення: що в дослідженні було первинним – дидактична модель предмета дослідження, чи його проектування у формі вербальної інноваційної системи (Розділ II дисертації) з наступним графічно-просторовим відображенням у вигляді структурованої моделі, яка ніби то захищається.

Потреба у роз'ясненні виникла у зв'язку з дещо різним їх поданням у дисертації та авторефераті. Ми притримуємося формулювань у дисертації. Шосте завдання дослідження спричинило ситуацію непорозуміння.

На с. 21 автореферату, 326 – дисертації та 232 сторінці монографії подається таблиця результатів оцінювання параметрів регресивної моделі визначення її значущості, експериментального навчання, побудованого на основі тісного взаємозв'язку складових дидактичної моделі щодо здійснення педагогічного проектування і забезпечення оптимізації взаємодії вчителів та учнів (йдеться про вплив проектування на результативність суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі навчання).

У зв'язку з цим виникає 2 питання: чому модель названа регресивною, якій притаманний зворотний рух – від творчого, продуктивного рівня діяльності учнів експериментальних класів до репродуктивного рівня? І чому на рис. 1 с. 21 автореферату у графі показників відсутні параметри ефективності. Замість них подаються 7 рівнів з відповідними показниками.

Зважаючи на аналіз й експертне оцінювання дисертації, монографії й основних друкованих праць, слід особливо виділити інноваційність підходу автора дисертації до проектування освітніх і наукових проектів. Як організатора, дослідника, керівника, консультанта, творчого діяча, наукового лідера, діяльність якого за ознаками педагогічного менеджменту моделює становлення і керує розвитком в Україні наукової школи з дидактико-методологічних проблем розроблення, апробації, впровадження й вимірювання ефективності інноваційних проектів освітньо-професійної й академічно-наукової спрямованості, про що засвідчують авторський проект «Росток», висновки й додатки до дисертації та монографії, розроблені програми розвитку науково-педагогічного проекту «Росток», який чекає свого продовження й активної участі в реформуванні середньої й вищої педагогічної освіти України (Педагогічне проектування в системі загальної середньої освіти: теорія і практика. – К.: Педагогічна думка, 2017. – 308 с.).

Дисертація й монографія являють собою структуровану цілісність з дещо різною назвою, структурою та теоретико-прикладною спрямованістю, що знаходиться в рамках допустимого.

Монографія не тільки відображає зміст, структуру й оцінку результатів здійсненого наукового пошуку з проблем педагогічного проектування в системі загальної середньої освіти. В ній містяться глибокі висновки та корисні адресовані масовому споживачеві, науковцям, вчителям, керівникам освітніх закладів рекомендації щодо самооцінювання власних інновацій на різних рівнях педагогічного менеджменту; обґрунтування їх актуальності, теоретичної, методичної й мотиваційної готовності до розроблення нової освітньої моделі, яка б: по-перше, базувалася на психолого-педагогічній концепції, реалізація якої забезпечувала б наступність у розвитку набутого педагогічного досвіду і викликала потребу застосовувати педагогічне моделювання і проектування у різних аспектах розвитку освітніх систем.

Всебічний аналіз проведеного Пушкарьовою Тамарою Олексіївною дисертаційного дослідження дає підстави в цілому оцінити його як самостійно виконану за наукового консультування професора Олега Михайловича Топузова, працю яка має наукову новизну, вагоме теоретико-прикладне значення для ефективного застосування інформаційного педагогічного проектування й моделювання в системі загальної середньої освіти на основі інтегративного й діяльнісного підходів в умовах спеціально створюваного інформаційно-комунікаційного середовища.

На основі критичного аналізу дисертації, монографії, ознайомлення з основними працями за темою дослідження відзначимо високий рівень актуальності здійсненого наукового пошуку, обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених в дисертації та авторефераті, повноту їх викладу в опублікованих працях в Українських і зарубіжних виданнях, впроваджених в освітню практику навчальних закладів й освітніх установ.

Зауваження й рекомендації, що мають місце в тексті відзиву, носять, в основному, суб'єктивний або дискусійний характер і не впливають в цілому на загальну позитивну оцінку виконаного дисертаційного дослідження.

Загальний висновок: дисертаційна робота «Теорія і практика педагогічного проектування в системі загальної середньої освіти» відповідає вимогам Порядку

присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р.), а її автор Пушкарьова Тамара Олексіївна заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
декан факультету педагогіки і психології
НПУ імені М.П. Драгоманова

15 червня 2018 р.

